

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

(REZUMAT)

Coordonator științific:

PROF. UNIV. DR. MARIA-ANA TUPAN

Autor:

BÂLDEA ELENA

ALBA IULIA

2017

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

**ESENȚE ARMÂNEȘTI SAU DESPRE
NICOLAE CONSTANTIN BATZARIA. PE URMELE LUI „MOȘ NAE”
ÎNTR-UN PERIPLU DE EXCEPȚIE PE TĂRÂM VALAH
(REZUMAT)**

Coordonator științific:

PROF. UNIV. DR. MARIA-ANA TUPAN

Autor:

BÂLDEA ELENA

ALBA IULIA

2017

CUPRINS

ARGUMENT	7
Nicolae Batzaria sau despre un „Moș-Nae” uitat	7
De ce Nicolae Batzaria?	7
INTRODUCERE	13
„Român în Țara Românească”: N. Batzaria în contextul european al secolului XX	13
CAPITOLUL I. NICOLAE BATZARIA (1874-1952) – SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ	21
I.1. Începutul unui destin emblematic de român minoritar	21
I.2. Educația lui Nicolae Batzaria	23
I.3. Nicolae Batzaria, un aromân printre otomani – Politicianul	25
I.4. Nicolae Batzaria, un român printre români – Politicianul	28
I.5. Sfârșitul unui destin emblematic de om sub vremi de dictatură	30
CAPITOLUL II. FIGURA ARTISTULUI ÎN OPERĂ: PSEUDONIMELE LUI N. BATZARIA	31
II.1. Pseudonime versus heteronime: multiplicarea personalității sau măștii retorice?	31
II.2. Pseudonime versus porecle: între mistificare și ezoterism	32
II.3. Pseudonime literare în opera lui Nicolae Batzaria	34
II.4. Motive care l-au determinat pe N. Batzaria să semneze cu diferite pseudonime	38
II.5. Pseudonime masculine și feminine: jocul de-a identitatea	39
CAPITOLUL III. OPERA LUI NICOLAE BATZARIA	42
III.1. Activitatea publicistică a lui Nicolae Batzaria	42
III.1.1. Debutul și primul deceniu de presă	44
III.1.2. Publicistica lui Nicolae Batzaria - Perioada interbelică	47
III.1.3. Publicistica lui Nicolae Batzaria din timpul celui de-al Doilea Război Mondial ..	50
III.2. Universul ficțional	52
CAPITOLUL IV. PĂRĂVULII, SAU POETICA EXISTENȚEI	54
IV.1. Introducere: <i>Părăvulii</i>	54
IV.2. <i>Părăvulii: Lucru di chirut (Gând de nebun)</i> și <i>Nu spuneț la mul'eri (Femeia și secretul)</i>	58
IV.2.1. <i>Lucru di chirut (Gând de nebun)</i>	58
IV.2.2. <i>Nu spuneț la mul'eri (Femeia și secretul)</i>	59

CAPITOLUL V. O ÎNTÂLNIRE ÎN TIMP: NICOLAE BATZARIA ȘI ION LUCA CARAGIALE	63
V.1. Interesul lui N. Batzaria pentru motivele orientale folosite de I. L. Caragiale în nuvela fantastică <i>Kir Ianulea</i>	63
V.1.1. Introducere	63
V.1.2. Motivul diavolului însurat	67
V.1.3. Motivul metamorfozei/transformării	68
V.1.4. Alte motive literare identificate de N. Batzaria în <i>Kir Ianulea</i> : sumeriene, egiptene și persane	68
V.2. Ipotezele lui N. Batzaria privind obârșia lui I.L. Caragiale	70
V.2.1. Introducere	70
V.2.2. I. L. Caragiale, „Un grec păcătos din sămânță de idriot”	70
V.2.3. „I. L. Caragiale, un albanez din insula Idra”	72
V.2.4. Studiul conjugat al onomasticii și toponimiei numelui Caragiale	73
CAPITOLUL VI. MACEDONIA, PEISAJE, DATINI ȘI OBICEIURI	74
VI.1. Macedonia, datini și obiceiuri: Sărbătoarea de Sânzieni, Paparudele, Datini și credințe din martie, Credințe și superstițiuni din februarie și Paștele în Macedonia	74
VI.1.1. Sărbătoarea de Sânzieni	74
VI.1.2. Pirpiruna (Paparudele)	79
VI.1.3. Datini și credințe din martie	82
VI.1.4. Credințe și superstițiuni din februarie	86
VI.1.5. Paștele în Macedonia	87
VI.2. Peisaje macedonene și spații moralizate	91
VI.2.1. „Graiu Bun. Revistă Aromânească” – <i>Călătorii pe la Aromâni (I). Bitolia-Resna-Ohrida/Călătorii pe la Aromâni (II). Bitolia-Resna-Ohrida</i>	91
CAPITOLUL VII. IPOSTAZELE FEMINITĂȚII	93
VII.1. Tipologii umane și contexte socio-culturale	93
VII.2. Femeia turcă	94
VII.2.1. <i>Turcoaicele</i> (1921)	94
VII.2.2. <i>Sposedanii de cadâne. Nuvele din viața turcească</i> (1921)	96
VII.2.3. <i>Sărmana Leila, roman din viața cadânelor</i> (1922)	97
VII.2.4. <i>Colina îndrăgostiților. Schițe și nuvele din viața orientală</i> (1925)	98
VII.3. Femeia albaneză	99

VII.3.1. <i>Valora</i> (1925)	99
VII.4. Femeia româncă	100
VII.4.1. <i>Frumoasa Doamnă Abedin</i> (1921)	100
CAPITOLUL VIII. NICOLAE BATZARIA – MEMORIALISTUL	103
VIII.1. Introducere	103
VIII.2. <i>Din lumea Islamului. Turcia Junilor-Turci</i> (1922)	105
VIII.3. <i>În închisorile turcești</i> (f.a.)	119
VIII.4. <i>România văzută de departe</i> (1922)	120
VIII.5. <i>Profesorul Nicolae Iorga. Impresii și amintiri</i> (1942)	122
CAPITOLUL IX. LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET	126
IX.1. Publicistica	126
IX.1.1. „Dimineața copiilor” / „Ziarul copiilor”	126
IX.1.2. „Amicul copiilor”, „Lumea copiilor” și „Universul copiilor”	129
IX.1.3. Cele mai frecvente teme abordate de N. Batzaria în revistele „Dimineața copiilor” și „Universul copiilor”	133
IX.2. Basme și povestiri, originale sau prelucrate	134
IX.2.1. <i>Povești de aur</i>	135
IX.2.2. <i>Regina din Insula piticilor (A 50-a carte de povești)</i>	138
IX.3. Eroi de basm (în „Dimineața copiilor” și „Universul copiilor”)	140
IX.4. Cupluri comice (în „Universul copiilor” - Stan și Bran; Lir și Tibișir; Porumbița și Timofte; Rin și Trin; Troacă și Călin)	152
IX.5. Planeta animalelor: Azorel și Dorel, Pisica Mimina, Măgărușul Urechilă, Iepurașii Frico și Pico, Peștișorul Mrenilă, Martinică și Puky	158
IX.6. Haplea și familia (Coana Frosa, Hăplișor și Hăplina)	164
IX.7. Ilustratori și graficieni care au contribuit la dezvoltarea benzii desenate în România	166
IX.8. Haplea (1927) – primul film de animație românesc	167
IX.9. Alte lucrări și traduceri pentru copii ale lui N. Batzaria	169
IX.9.1. <i>Inelul pierdut</i> (Roman pentru copii și tineret de Moș Nae)	171
IX.9.2. <i>Doctorul Mititelu. Medicul Animalelor</i> (Traducere după originalul englez de Moș Nae - N. Batzaria)	172
IX.9.3. <i>Regele Râului de Aur</i> de John Ruskin. Traducere de Nicolae Batzaria	175
IX.9.4. <i>Genoveva de Brabant</i> . Adaptare	178

IX.9.5. <i>În căutarea norocului</i> de Christoph von Schmid. Adaptare	182
IX.9.6. Problema preluărilor și adaptărilor la N. Batzaria	185
CAPITOLUL X. AFINITĂȚI ELECTIVE. ÎNTÂLNIREA CU POETUL BENGalez	
RABINDRANATH TAGORE	188
CAPITOLUL XI. REINSCRIȚIA UNUI CLASIC: <i>MICA ROBINSON: AVENTURILE EXTRAORDINARE ALE UNEI FETIȚE</i>	
	192
XII. CONCLUZII	
	195
BIBLIOGRAFIE	
	198
ANEXE	
	217
Anexa 1 – Anecdota <i>Lucru di chirut (Gând de nebun)</i> de Nicolae Batzaria	217
Anexa 2 – Anecdota <i>Nu spuneț la mul'eri (Femeia și secretul)</i> de Nicolae Batzaria	219
Anexa 3 – Redarea în paralel a celor două variante traduse ale anecdotei <i>Lucru de chirut (Gând de nebun)</i> de Nicolae Batzaria în transpunerea lui (1) Take Papahagi (<i>Anecdote</i> , 1922) și a lui (2) Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu (<i>Un veac de poezie aromână</i> , 1985)	222
Anexa 4 - Studiu de caz privind măsura în care traducerea lui Nicolae Batzaria au respectat întru totul originalul tradus	224

Cuvinte cheie: Nicolae Constantin Batzaria, aromâni, minorități și drepturi în Imperiul Otoman, Junii Turci, Marea Unire și revizionismul, identități de gen în Balcani, narațiuni etnice, imaginar oriental, hibridizare culturală, literatură pentru copii și tineret, basme românești, basme universale, benzi desenate, „Dimineața copiilor”, „Universul copiilor”, Haplea, Moș Nae, Moș Ene, N. Macedoneanu, „Povești de Aur” etc.

Teza de cercetare doctorală intitulată *Esențe armânești sau despre Nicolae Constantin Batzaria. Pe urmele lui „Moș Nae” într-un periplu de excepție pe tărâm valah* își propune să (re)աșeze în orizontul de cunoaștere al publicului cititor de la noi opera unuia dintre cei mai importanți oameni de cultură ai secolului trecut: Nicolae Constantin Batzaria. **Argumentul** de la care pornim este acela că, în momentul de față, opera acestui reputat autor macedonean este arareori amintită în publicațiile literare de specialitate; de aceea, un studiu monografic asupra operei și biografiei acestuia ni se pare o prioritate imediată, **intenția** urmărită fiind aceea de a deschide publicului opera lui Batzaria în toate componentele ei - contribuția la marile evenimente care au condus la afirmarea statelor naționale la începutul secolului trecut, la întărirea conștiinței comunității etnice și de limbă a românilor de pretutindeni, la prefigurarea societății multiculturale, în care minoritățile se bucură de drepturi egale, iar masivul influx de narațiuni arhetipale din literatura diverselor popoare induce sentimentul toleranței și al apartenenței la ceea ce Benedict Anderson numește “comunități imaginare”, dar și la educarea tinerei generații prin metode nonconvenționale și prin apel la afectivitatea și imaginația ei. Acesta este și unul dintre motivele pentru care, prin intermediul acestei scrieri, dorim să aducem lumină și bucurie într-o lume confuză și tristă, pentru care eroi precum „Haplea”, „Coana Frosa”, „Hăplina și Hăplișor”, „Știrbilă”, „Șmecherilă”, „Prostilă”, „Uitucilă”, „Porumbița”, „Timofte”, „Lir și Tibișir”, „Coana Filofteia” sau „Șurub” au rămas doar în scrinul aducerilor-aminte. Având în vedere relevanța operei lui N. Batzaria, atât pe tărâm politic, ca o figură de prim plan în contextul înlăturării vechiului regim otoman absolutist ce a oferit posibilitatea eliberării și emancipării minorităților din Balcani la începutul secolului trecut, cât și ca autor de scrieri memorialistice cu excepțională valoare istorică și farmec epic, de pagini de ficțiune propriu-zisă, de basme originale, adaptate sau rescrise, de pionier al benzilor desenate și al animației în România, prezenta Teză de Doctorat se concentrează asupra acestui macedo-român născut în localitatea Crușova, nu departe de

Bitolia (Macedonia de astăzi), care, deși s-a stabilit la 26 de ani la București, a purtat în minte și în suflet, întreaga sa viață, ținutul vlah și oamenii săi.

Înlăturarea lui „Moș Nae” pentru mai bine de o jumătate de secol din peisajul literaturii române se datorează, în primul rând, orânduirii comuniste, ai cărei conducători, începând cu 1945, îl exclud pe Batzaria, nu doar din *Societatea Scriitorilor Români*, al cărei membru devenise din vara lui 1921, dar și din rândul ziaristilor (1945), interzicându-i-se practic să mai publice. Scos în afara sistemului de un regim totalitar, Batzaria își petrece ultimii ani din viață în închisoarea Ghencea, unde, de-altfel, și moare în urma unui cancer de stomac, în 1952. După Revoluție, edituri marginale și efemere i-au piratat mai ales scrierile pentru copii urmărind doar profitul financiar. În 2010, suplimentul *Cultura* al ziarului „Adevărul” evoca numele autorului pierdut între accoladele istoriei totalitariste. Anvergura operei și personalității sale se cuvin însă a reintra în atenția istoricului literar.

Această reintrare are loc la începutul unui nou secol, după schimbări radicale în structura și finalitatea genului tradițional în cazul cercetărilor unui singur autor sau subiect – monografia. Școlile de teorie critică apărute în perioada postbelică au avut ca efect, în primul rând, cotitura interdisciplinarității: studiul literar, concentrat asupra formei conform practicii Noul Critici (John Crowe Ransom, Allen Tate, Cleanth Brooks, Robert Penn Warren) este hibridizat prin contactul cu psihanaliza, filosofia (de orientare deconstrucționistă), semiotica, critica socială, studiile de gen și postcoloniale etc.). O autoritate în teoria contemporană a genurilor literare, John M. Swales urmărește chiar evoluția genului numit monografie în primul capitol al volumului de eseuri semnificativ intitulat *Genre in a changing world* (2009), editat de Charles Bazerman, Adair Bonini și Débora Figueiredo. Eseul său se intitulează „Worlds of Genre—Metaphors of Genre” (Lumi specifice genurilor literare – metafore ale genului literar)¹.

După cum argumentează Swales, monografia a început prin a fi un studiu al vieții, epocii și operelor unui singur autor, întrucât se credea că există o relație dialectică între

¹ Charles Bazerman, Adair Bonini, Débora Figueiredo (Eds.), „Genre in a changing world”, 2009, Fort Collins, Colorado: The WAC Clearinghouse and Parlor Press, 2009, <https://wac.colostate.edu/books/genre/>. Într-o altă variantă, capitolul destinat eseului „Worlds of Genre—Metaphors of Genre” de Swales M John, 2009, este disponibil în format pdf. și la adresa <https://wac.colostate.edu/books/genre/chapter1.pdf> (accesat la data de 05 noiembrie 2017).

identitatea biografică și cea artistică. În mod ingenios, Swales se pleacă asupra monografiilor dedicate aproape de-a lungul unui secol artistului american Thomas Eakins (1844-1916), autorul celebrei pânze “Clinica Doctorului Gross”. Dacă prima monografie (1933), semnată de Lloyd Goodrich’s este intitulată *Thomas Eakins: His Life and Work*, insistând asupra individualității și originalității artistului, *Thomas Eakins: The Heroism of Modern Life* (1983), de Elizabeth Johns, apărută concomitent cu ascendența Noului Istorism, insistă, nu asupra autorului sau operelor individuale ci asupra forțelor materiale și sociale care au acționat asupra lui, asupra stadiului de dezvoltare a științei medicale etc. Patru ani mai târziu, Michael Fried publică o carte care indică din titlu prezența unui trop favorit al postmodernității, acela al des-figurării, al deconstrucției figurii și identității: *Realism, Writing, Disfiguration: On Thomas Eakins and Stephen Crane*. Această desfigurare este analogă acțiunii subversive a inconștientului freudian asupra ego-ului rațional, în acest caz fiind vorba de identificarea fantasmatică a artistului cu autoritarul său tată.

La rândul nostru, am absorbit sugestiile venite din partea teoriei începutului de mileniu care include studii ale diasporei, studii de gen, studii ale spațiului, studiul evoluției și mutațiilor genurilor literare, ale relațiilor intertextuale, ale hibridizării culturale, ale dialecticii care pune în mutuală dependență poetica și politica unui autor etc. Esența etnică, specificul macedo-român, rămâne o iluzie, Batzaria simte, ca mulți autori ai timpului, că personalitatea sa se multiplică pe măsură ce Crușova natală rămâne stratul de adâncime al unui palimpsest ale cărui straturi suprapuse sunt chemarea din copilărie către ținutul-mată al Vlahilor, acolada experienței ca demnitar în guvernul Junilor Turci, în care calitate contribuie la actul de destrămarea Imperiului Otoman absolutist, scurta experiență în Parlamentul României reîntregite, descinderea din istoria mare a Continentului în istoria României care ajunge să ocupe un loc stimat în Liga Națiunilor și care trebuia educată începând cu Cartea de Cetire a școlarului silitor, continuând cu romanele de formație pentru adolescenți și tineri, dar și descinderea în istoria de dată recentă a unor noi genuri publicistice, prin care se putea ajunge la conștiința publicului larg, cum erau benzile desenate sau filmul de animație. Periplul valah este o călătorie într-un spațiu în continuă metamorfoză, în care și rolurile autorului se multiplică, ceea ce îl determină să adopte pseudonime și să se angajeze într-un joc derutant al propriei identități. Iată cum noțiunea de “viață” suferă o criză care impune un dublet, un capitol dedicat figurii autorului în operă, care este mai curând un efect al ei decât o realitate psihologic-empirică ce o precede. Chiar și afinitățile sale elective se îndreaptă către I.L. Caragiale, în a cărui biografie scormonește pentru a identifica trăsături comune cu sine însuși: ambiguitatea apartenenței etnice, complexitățile biografice pe care încearcă să le lămurească

împreună cu istoricul Șerban Cioculescu, după cum se simte fascinat și de Rabindranath Tagore – un *homo universalis* al timpului.

Alegerea temei s-a realizat în funcție de două esențiale: interesul pentru domenii de cercetare care vizează istoria declinului și prăbușirii Imperiului Otoman și, în egală măsură, dorința subiectiv-afectivă de a scrie despre o personalitate a culturii românești a secolului trecut a cărei operă destinată copiilor m-a marcat profund în timpul copilăriei (Și aici se cuvine să amintesc în special volumul de basme *Povești de aur*). Numele lui Batzaria este strâns legat de întâmplări importante care au marcat istoria Imperiului Otoman, iar memoriile sale descriu în detaliu aceste evenimente, în plus, ele constituind o vastă rezervă de informații istorice și literare, precum și dovezi concludente concretizate în documente istorice de valoare neprețuită și de interes inepuizabil, remarcat de istorici contemporani în lucrări de autoritate, care recunosc meritul lui Batzaria într-un domeniu puțin cunoscut deoarece nu mulți cunoșteau limba turcă.

Insistând asupra problematicii cercetate, am ajuns la concluzia că Nicolae Batzaria a fost tipul aromânului cu origini modeste, care, așezat sub semnul ocrotitor al propriului destin și cu ajutorul conducerii partidului Junilor Turci, la care aderă din 1907, ajunge chiar să ocupe funcții de vază în cadrul guvernului otoman precum cele de senator (1908), iar din 1912, ministru al Lucrărilor Publice. Un nume rezonant din punct de vedere cultural pentru literatura pentru copii interbelică, Nicolae Batzaria nu numai că a făcut politică și istorie, dar și-a dedicat o mare parte din viața sa scrisului, editării și publicării de texte dedicate în mare parte micilor cititori.

Caracterul inovator al cercetării constă în faptul că, în momentul de față, o astfel de lucrare monografică lipsește din „peisajul” restituitiv al operelor noastre literare. În afară de scurte articole cu tentă memorialistică și recenzii (aparținând însuși autorului sau altor autori) care s-au publicat în periodice în acea vreme, nu avem o viziune de ansamblu asupra operei lui Batzaria. Prin urmare, am considerat necesară elaborarea unei cercetări monografice care să restituie un portret inedit și plin de viață al multiplelor preocupări culturale, literare, lingvistice, istorice, politice etc. promovate de Batzaria pe parcursul primei jumătăți a secolului XX. În ceea ce privește partea de noutate pe care o aduce prezenta teză de cercetare doctorală, trebuie menționat faptul că publicistica, anecdotică, traducerile și memorialistica lui Nicolae Batzaria sunt domenii inedite, foarte puțin studiate și aproape deloc cunoscute publicului cititor. Se vorbește adesea de scriitorul de literatură pentru copii Nicolae Batzaria dar despre publicistul, anecdotistul, traducătorul și memorialistul Nicolae Batzaria, știe puțină lume că a existat. Atât *alegerea temei* cât și *caracterul inovator* explică **actualitatea temei de cercetare**.

Caracterul științific rezidă din bibliografia diferită și vastă aferentă temei și care include: articole publicate în periodice, arhive (dosare) din cadrul Academiei Române, antologii, volume, ediții și studii critice, dicționar Roman-Aromân, dicționar Macedo-Vlah, însemnări ale lui Take Papahagi, teze de doctorat, corespondență din arhiva personală, adrese electronice (sitologie).

În ceea ce privește **structura și organizarea lucrării**, ea cuprinde **11 capitole** (cu subcapitolele aferente), un **argument, introducere și concluzii**. La acestea, se adaugă **anexele și bibliografia finală**.

Capitolul I, *Nicolae Batzaria (1874-1952) – Schiță biografică*, marchează în sinteză coordonatele biografice ale lui Nicolae Batzaria insistând cu precădere pe parcursul său intelectual și profesional, dar și pe acela al carierei sale de om politic de vază, senator și ministru al Lucrărilor Publice în guvernul turcesc, apoi deputat în Parlamentul României, cât și de scriitor deopotrivă popular și canonizat.

Capitolul II, *Figura artistului în operă: pseudonimele lui N. Batzaria* își propune să pună în lumină multitudinea de pseudonime sub care Nicolae Batzaria a semnat de-a lungul timpului lucrările și articolele sale. Toate aceste măști retorice indică o atitudine relativistă sau sceptică față de conceptul de identitate ca dat biologic, viața printre o mulțime de etnii și cunoașterea a șapte limbi făcând din el un ideal mediator cultural.

Capitolul III, *Opera lui Nicolae Batzaria*, este o succintă introducere la opera non-ficțională, inventariind activitatea de gazetar a autorului, precum și la literatura beletristică adresată diferitelor vârste (*Activitatea publicistică a lui Nicolae Batzaria și Universul ficțional*). Primul subcapitol analizează activitatea publicistică a autorului, ca fondator, director editorial, colaborator sau corespondent local al revistei cu orientare naționalistă „Românul de la Pind” (1903), al ziarului „Lumina” (1903), al magazinului săptămânal „Peninsula Balcanică”, al publicației în limba franceză „Courrier des Balkans”(1904), al revistei „Graiu Bun”(1907) și al ziarului „Deșteptarea”(1908). Publicistica lui Nicolae Batzaria reprezintă un domeniu neexplorat și prea puțin cunoscut specialiștilor și cititorilor de pretitundeni. După cum indică o scrisoare adresată lui Nicolae Iorga de la Salonic în 1906, pașii lui Batzaria în hățișul mediatic al începutului de secol, formator de opinie într-un moment de răscruce al istoriei, a avut ca umbră virgiliană pe marele istoric. Genul practicat de Batzaria suferă modulații și transformări, de la scriere autobiografică propriu-zisă la roman de formație (*România văzută de departe*), reportaj și comentariu politic (a se vedea *The Memoirs*

of N. Batzaria: *The Young Turks and Nationalism* de Kemal H. Karpat²), carte de călătorii sau povestire ficțională, hibriditatea arhitextuală fiind remarcată deja de Mihail Iorgulescu într-o cronică la volumul *În închisorile turcești*, publicată în „Realitatea ilustrată”, din 29 decembrie 1932, unde citim: „D-l N. Batzaria «poate cel mai fecund scriitor de azi»”.

Subcapitolul intitulat *Universul ficțional* inventariază genurile în care s-a exersat autorul, un loc privilegiat fiind ocupat de textele ce poartă cititorii prin universul unei copilării pline de farmec, de candoare, de emoție autentică, de nostalgie și de simțire vibrantă, majoritatea cărora au fost publicate în reviste precum „Dimineața Copiilor” și „Universul Copiilor”.

Capitolul IV *Părăvulii sau poetica existenței*, prezintă o categorie aparte de scrieri ale lui Nicolae Batzaria - anecdotele versificate. Ele reprezintă primele încercări literare ale autorului, scrise în dialect aromân. În 1901, tânărul Batzaria publică la București broșura cu titlul *Părăvulii. Anecdote populare*. Succesul înregistrat îl determină pe autor să-și reediteze în două rânduri (1904, 1923) broșura, amplificând-o.

Capitolul V, *O întâlnire în timp: Nicolae Batzaria și Ion Luca Caragiale* cuprinde două subcapitole: *Interesul lui N. Batzaria pentru motivele orientale folosite de I. L. Caragiale în nuvela fantastică Kir Ianulea și Ipotezele lui N. Batzaria privind obârșia lui I.L. Caragiale*. Primul subcapitol dorește să se constituie într-o pagină din studiul acestui uriaș segment al interferențelor dintre proza fantastică a lui Caragiale și cea orientală. Rolul lui Batzaria este unul deosebit - acela de fin observator și analist desăvârșit al dinamicii vieții literare și culturale într-o epocă de început de secol XX care, în decorul Bucureștiului de odinioară, trădează vădite influențe de factură orientală. Armonizate într-o structură narativă atent controlată, aceste motive sunt în mod egal distribuite pe tot parcursul povestirii. Așa cum ne informează N. Batzaria, încă din primele paragrafe, povestirea surprinde cititorul prin utilizarea a două motive orientale, respectiv, *motivul diavolului însurat* și *motivul metamorfozei*. Alte motive arabe, persane, egiptene, indiene etc., la care face referire autorul macedonean, includ: *motivul destinului uman tragic (fortuna labilis)*, *motivul căsătoriei unei pământence cu o ființă supranaturală*, *motivul averilor pierdute peste noapte*, *motivul pactului cu diavolul*, *motivul femeii viclene care îi vine de hac diavolului*, *motivul întoarcerii unui serviciu*, *motivul drumului plin de capcane*, *motivul eroului legat de cel al călătoriei inițiatice*, *motivul magiei erotice*, *motivul minciunii*. Cel de-al doilea subcapitol prezintă cele trei

² Kemal H. Karpat, *The Memoirs of N. Batzaria: The Young Turks and Nationalism*, în „International Journal of Middle East Studies”, vol. 6, nr. 3, Cambridge University Press, 1975, pp. 276-299, <http://www.jstor.org/stable/162108> nj.

ipoteze referitoare la obârșia lui Ion Luca Caragiale: Caragiale, *un grec păcătos din sămânță de idriot* (ipoteza îi aparține autorului însuși), Caragiale, *un albanez din insula Idra* (ipoteza îi aparține lui Nicolae Constantin Batzaria) și ipoteza privind *studiul conjugat al onomasticii și toponimiei numelui Caragiale* (ipoteza îi aparține de asemenea lui Nicolae Batzaria).

Capitolul VI, Macedonia, peisaje, datini și obiceiuri urmărește prezentarea principalelor tradiții și metehne aromâne care odinioară i-au marcat copilăria și totodată i-au format o educație aleasă acestui erudit pasionat de trecutul și de cultura vlahilor sud-dunăreni. Subcapitolul intitulat *Peisaje macedonene și spații moralizate* este dedicat în totalitate călătoriilor efectuate de către autor pe toată întinderea Macedoniei (de la Bitolia la Resna și apoi la Ohrida), cu precădere, în acele locuri împânzite de populație vlahă majoritară. Toate aceste locuri devin prielnice sufletului călător al scriitorului care, îmbracat în haina drumețului, încearcă pe cât posibil a-și încânta cititorii, tineri și adulți, cu peisajele și întâmplările memorabile ale acestui colț de rai numit Macedonia. Pașii drumețului Batzaria ne poartă spre târmuri vlahe care sunt deopotrivă fizice și filtrate de o percepție transformatoare prin intermediul reportajelor publicate în revista „Graiu Bun” (1906/1907).

Capitolul VII, Ipostazele feminității, își propune să inventarieze activitatea de nuvelist și prozator a scriitorului și, de asemenea, să identifice o tipologie feminină care nu ține de un algoritm multiethnic specific zonei ci de condițiile sociale și de construcțiile culturale ale feminității. Pasivitatea și ataraxia sunt efecte ale realității matrimoniale patriarhale, în vreme ce tratamentul liberal modelează personalități feminine puternice. Este un capitol „delicat”, care pune în valoare personaje feminine precum Valora, Azize, Fatma, Geahide, Nurie, Mera, Leila sau Doamna Abedin, femei care prin putere, luptă și dăruire, reușesc „într-o lume a bărbaților ” dominată de precepte socio-morale și religioase. Femeia turcă din nuvelele lui N. Batzaria nu mai este o ființă inferioară, mediocră și supusă asemenea unei găsculițe „păstrată sub obrocul legilor în mirositoare esențe atotdătătoare de violente senzații”³; ea apare nu doar ca personaj principal în diferite situații și ipostaze de viață, dar și asemenea unei ființe omenești superioare, „cu doruri și aspirațiuni intelectuale, cu preocupări cari nu rămân cu nimic mai prejos de ale celorlalte femei europene.”⁴

Capitolul VIII, Nicolae Batzaria – Memorialistul reprezintă o dovadă certă că memorialistica a fost și va rămâne singura sursă directă care îndeamnă cititorul la explorarea necunoscutului, deschizând astfel noi orizonturi, noi perspective și noi profunzimi pe care de

³*Spovedanii de cadâne* de Nicolae Batzaria. Recenzie nesemnată, în cadrul rubricii *Cărți și Reviste: Recenzii și Cronica mărunță*, în „Gândirea”, anul I, nr. 19, din 1 februarie 1922.

⁴*Ibidem*

altfel, istoriografia nu ar reuși niciodată să le surprindă. În primul rând, capitolul de față își propune să prezinte memoriile crușoveanului Nicolae Batzaria, din timpul celor două Războaie Balcanice, dar mai ales în ceea ce privește redarea evenimentelor din 1912 și 1913. Memoriile lui N. Batzaria înlesnesc atât cunoașterea exactă a biografiei autorului macedonean, cât și apropierea de personalitatea sa puternică, dominată de optimism și încredere într-un viitor mai bun care să marcheze, în chip hotărâtor, existența vlahilor din Peninsula Balcanică. Pe această cale, lectorul află aspecte esențiale privind activitatea sa profesională. În plus, sunt prezentate și idealurile grupării Junilor Turci din care N. Batzaria făcea parte, memoriile sale având nu doar valoare literară, dar și una documentară, istorică și morală.

N. Batzaria a fost o harfă fină a mișcării de idei a timpului. În Prefața la *Din lumea Islamului. Turcia Junilor Turci* (Editura Ancora, Alcalay și Calafeteanu, 1942), Nicolae Iorga salută în Batzaria pe talentatul prozator, dar și pe omul providențial, care, ajuns ministru în guvernul Junilor Turci, a participat la încheierea Tratatului de Pace de la Londra din 1913 punând „iscălitură românească pe actul de osândă la moarte a unui vechi stat de pradă”, care a împiedicat poporul român să se realizeze la adevărata sa valoare. Marele istoric îi recomanda și o scriere cu mai accentuat caracter istoriografic, dar Batzaria declară că a fost mai interesat de „modul de a trăi, a vedea și judeca” al națiilor printre care a trăit: născut în Macedonia, predând la un liceu în Bitolia, la care ajungea traversând teritorii locuite de curzi și albanezi, Deputat în Parlamentul Otoman, senator în Parlamentul român, călătorind la românii din Timoc sau la sârbii asimilați de români etc. Deseori îl vedem defăinind specificul național în funcție de narațiuni culturale: românii se deosebesc de alte nații în privința religiei, deoarece limba serviciului divin și a cărților bisericești este limba vorbită de popor, având deosebite însușiri expresive dar și o coerentă structură logico-sintactică, în vreme ce turcii nu înțeleg decât câteva cuvinte din araba Coranului, bulgarii folosesc o limbă arhaică, greaca bisericii bizantine este și ea aspră, învechită, necizelată. Încercarea de deznaționalizare a popoarelor din Balcani și de impunere a culturii oficiale turcești, care a dus la prăbușirea *Comitetului de Uniune și Progres*, nu avea șansă, deoarece turcii îl aveau doar pe Nastratin Hoge, iar grecii, pe Platon și pe Aristotel. România pătrunde prima oară la aromâni prin cărți de istorie și caiete dictando (*România văzută de departe*, 1922), prin portretele domnitorilor victorioși în lupte contra asupritorului otoman, prin eroi în bătălii precum Peneș Curcanul, dorobanții, vânătorii, Vlăhuții nefiind cu nimic mai prejos decât eroii Greciei. Batzaria va crea el însuși modele de eroi pentru copii, în același spirit al încrederii în mituri și creații de cultură personalizate ca fiind construcții ale ființei naționale, rezumată în sintagma „Român în Țara

Românească” (*România văzută de departe*). Traduce din basme universale, susține cauza emancipării femeii musulmane inclusiv prin traducerea poveștii vieții exemplare a Genovevei din Brabant, despre care și Proust mărturisește în debutul ciclului de romane *În căutarea timpului pierdut* (*Du côté de chez Swann*, 1913) că îl făcea s-o iubească mai mult pe mama sa. În povestirea-ramă din *Pietrele flămânde* – traduceri din Tagore – apare un inițiat, membru al Societății Theosophice, înființată în Anglia, cu ramificații în America, a cărei figură centrală, Helena Blavatski, a popularizat mitologia hindusă, sprijinind în același timp lupta contra colonialismului.

Memoriile ficționalizate ale lui Batzaria îl prezintă ca pe un mediator cultural care pare să fi creat un gen special pentru a-și susține programul ideologic. Născut în acel amestec de rase dintr-un teritoriu transformat de turci în raiale, la sud de Dunăre, Batzaria a simțit din copilărie dorința aprigă de a aparține unei colectivități cu o identitate precisă și cu prestigiu cultural. Nu există aspect al conflictului inter-cultural pe care să nu-l fi cunoscut/trăit Batzaria. În *România văzută de departe*, povestește că se număra printre cei zece-doisprezece prizăriți care s-au încumetat să urmeze cursurile școlii românești înființate ca urmare a presiunilor exercitate de Marile Puteri asupra Turciei de a acorda drepturi minorităților, existând și o încercare de scoatere a Macedoniei cu totul de sub guvernarea otomană. Ceilalți copii, tot români, mergeau la școala grecească, de tradiție, neavând încredere în cultura română. Era, așadar, un conflict în interiorul aceleiași națiuni. Avea să cunoască reeditarea acestui conflict odată stabilit în România.

Capitolul IX, *Literatura pentru copii și tineret* ocupă cea mai mare parte din lucrarea de față. Este un capitol amplu, complex și divers prin densitatea operelor batzariene prezentate; are menirea de a pune în lumină eroi de basm, cupluri celebre, povești, povestiri sau traduceri din literatura străină efectuate de către Nicolae Batzaria în limba română în perioada dintre cele Două Războaie Mondiale. Ca și Graham Greene sau George Orwell în Anglia, Batzaria a înțeles, într-o perioadă dominată de atitudinea negativă a lui Theodor Adorno și Maz Horkheim, importanța mijloacelor media în realizarea unui impact semnificativ asupra unor mase mari ale populației de toate vârstele fără a se renunța la principiul estetic. O limbă română impecabilă, complexă sintactic și totodată modernă, lipsită de arhaisme și provincialisme, umorul, ingeniozitatea și imaginația i-au asigurat lui Batzaria un loc privilegiat, nu numai în conștiința micilor cititori, dar și a autorilor de manuale care îi solicitau colaborarea. Faptul că un număr recent al prestigiosului periodic *Le Débat* (numărul 19, din mai-august 2017) a fost dedicat istoriei benzilor desenate dă măsura intuiției lui Batzaria în privința importanței acestui gen al lumii moderne. Ca și Yellow Kid sau Little

Nemo, eroii lui Batzaria sunt copii pe drumul inițierii și structurării lor psihice în toate fazele vieții.

Capitolul X, Afinități elective. Întâlnirea cu scriitorul bengalez Rabindranath Tagore. Prezentul capitol evocă întâlnirea lui Batzaria cu Tagore, iar, cea de-a doua parte include detalii cu privire la lucrarea *Pietrele flămânde*, o creație a lui Tagore tradusă de N. Batzaria în 1926, un interes pe care ni-l putem ușor explica. Intriga acestei povestiri fantastice încadrată în rama unei călătorii cu trenul ce aduce laolaltă naratorul, un prieten teozof și doi călători englezi este, de fapt, o parabolă a fascinației exercitate de Orient asupra occidentalilor care au venit să-l colonizeze și care se simt acum bântuiți de consecințele dorințelor lor libidinale. Conflictele istoriei coloniale, din care și România se desprinsese nu demult, îi adusesese pe cei doi pe tărâmul unor afinități reciproce.

Capitolul XI, Reinscripția unui clasic: Mica Robinson: aventurile extraordinare ale unei fetițe pune în pagină reinscripția (pentru a folosi termenul lui Lyotard din *Discours, figure*, 1971) unui text celebru, o metanarațiune a colonizării din secolul al optsprezecelea. Este vorba de textul romanului *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe, pe care N. Batzaria a simțit nevoia să-l modifice fundamental și să-i insereze un alt etos. Nu este un caz izolat, autorul scriind texte pentru copii și în marginea altor texte celebre, precum *Haplea în străinătate* (Mark Twain, *A Tramp Abroad, The Innocents Abroad*), sau *Scrisorile unei pisici*, scriind ”pre limba ei pisicească” asemeni Motanul Mur al lui E.T.A. Hoffmann (*Lebens-Ansichten des Katers Murr*) încercând, prin *distracția-educația* tinerei generații, formarea românilor, descinși de sub otomani în lumea euro-atlantică, în spiritul unei culturi cosmopolite, de cetățeni ai lumii.

CONCLUZII

Peisajul literar și publicistic românesc l-a lăsat într-un nefericit con de umbră pentru mai bine de o jumătate de secol pe cel care a jucat un rol însemnat pe tabloul prăbușirii imperiilor și afirmării statelor naționale la începutul secolului trecut și care, pe lângă creații pur ficționale, a scris pagini de memorialistică din care putem reconstitui un spațiu al Europei din acea vreme, filtrat prin ochii unui erudit oficial, martor și actor al timpului. La autobiografia Europei, pe care dorește să o recupereze Philippe Lejeune în fruntea unei prestigioase instituții contemporane, Association pour l'autobiographie et le patrimoine autobiographique, Nicolae Batzaria a contribuit cu pagini de cuceritoare atmosferă și farmec epic.

În urmă cu trei ani, șansa a făcut să fie găsită cheia către ușa întregii creații a lui Batzaria; întâmpinați de o operă vastă, am pătruns plini de încredere în acest inedit tărâm al „părăvurilor”, al scrierilor pline de viață, presărate cu atâtea pilde, învățături și momente memorabile din viața marelui erudit și admirabilului scriitor vlah, Nicolae Batzaria.

Cunoscător în materie de filosofie politică, militant pentru modernizarea Estului European, dar nu prin forme fără fond ci cunoscând în intimitate condiția românilor din Pind, Tessalia, Macedonia, Epir sau Albania, a turcilor din Anatolia, a românilor din Timoc, a armenilor agresați de curzi, a fraților basarabeni sau ardeleni, dar și a sârbilor, ungarilor sau austriecilor, ca și a femeilor prizoniere în haremul turcesc sau spectralizate sub vălul islamist, ale căror confesiuni le-a povestit cu har sau imaginat, Nicolae Batzaria vine către noi ca purtător al unui răspuns la probleme contemporane ale integrării europene a Estului European în condițiile păstrării identității noastre culturale, ca reper al unui etos al măsurii, toleranței și năzuinței ascensionale a românilor. Silit să abandoneze speranța existenței în termeni de egalitate deplină a tuturor popoarelor balcanice în condițiile unei Pax Ottomana, Batzaria s-a realizat în România ca român și european în toate dimensiunile personalității sale creatoare.

BIBLIOGRAFIE

A. Bibliografie de autor

- **ÎN VOLUME:**

1. *Nu tot ce zboară se mănâncă*, București, Editura Alcaÿ & Calafeteanu, 1921.
2. *Spovedanii de cadâne. Nuvele din viața turcească*, București, Editura Viața Românească, 1921.
3. *Turcoaicele*, Iași, Editura Viața Românească, 1921.
4. *Din lumea Islamului. Turcia Junilor turci*. Colecția Ancora, București, Editura Alcaÿ & Calafeteanu, 1922.
5. *România văzută de departe*, București, Editura Viața Românească, Tipografia „Curierul Judiciar”, 1922.
6. *Sărmana Leila. Roman din viața cadânelor*, București, Editura Cartea Românească, 1922.
7. *Colina îndrăgostiților. Schițe și nuvele din viața orientală*, București, Editura Viața Românească, 1923.
8. *România văzută de departe*, ediția a doua, București, Editura Viața Românească, Tipografia „Curierul Judiciar”, 1923.
9. *Sărmana Leila. Roman din viața cadânelor*, ediția a doua, București, Editura Cartea Românească, 1925.
10. *Suflete de viteji*, București, Editura Cartea Românească, 1925.
11. *Copilul crescut în peșteră. Roman pentru copii și tineret*. Adaptare după *Wie Heinrich von Eichenfels zur Erkenntnis Gottes kam* de Christoph von Schmid. Colecția Ancora, București, Editura Alcaÿ & Calafeteanu, 1928.
12. *Colina îndrăgostiților. Schițe și nuvele din viața orientală*. Ediția I-a, București, Atelierele „Adeverul”, 1928.
13. *Carte de citire pentru clasa II-a primară*, ediția I-a, Craiova, Editura Institutului de Arte, 1928.
14. *Carte de citire pentru clasa III-a primară*, ediția I-a, Craiova, Editura Institutului de Arte, 1928.

15. *Carte de cetire pentru clasa IV-a primară*, ediția I-a, Craiova, Editura Institutului de Arte, 1928.
16. *Cartea școlarului silitor. Cartea I-a: Minuni din jurul nostru*, Craiova, Editura Ramuri, 1928.
17. *Mițu Mițșor și Sosoiu Sosolici. Minunatele întâmplări a doi pisoi*, București, Tipografia „Lupta”, 1929.
18. *Unchiul meu Adam. Roman de aventuri pentru tineret*. Desene de Gusty, București, Editura Cartea Românească, 1934.
19. *Martinică și Puky. O povestire cu multe peripeții*, București, Editura „Adeverul”, 1935.
20. *Fior Voinicul*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1937.
21. *Păpușica. Roman din viața școlărească*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1938.
22. *Ștreqărelu. Roman din viața școlărească*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1938.
23. *În țara copiilor trântori*, București, Editura ziarului „Universul”, 1938.
24. *Mica Robinson. Roman de aventuri extraordinare*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1939.
25. *Sandu și Sanda. Roman pentru copii și tineret*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1939.
26. *Regina din Insula Piticilor. Povestire pentru copii și tineret. A 50-a carte pentru copii și tineret scrisă de Moș Nae*, București, Editura ziarului „Universul”, 1940.
27. *O mie și una de nopți. Povestite pentru tineret de Moș Nae*, București, Editura ziarului „Universul”, 1940.
28. *Sărmanul Adrian. Roman pentru copii și tineret de Moș Nae*. Desene de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, 1941.
29. *Lir și Tibișir. Roman de aventuri de Moș Nae*, ediția a III-a, București, Editura ziarului „Universul”, 1943.
30. *Fetița schimbată. Roman pentru copii și tineret*, București, Editura ziarului „Universul”, 1944.
31. *Povești de aur: Ali Baba și Moș Nae*, București, Editura Tineretului, 1968.
32. *Părăvulii*, Syracuse, New York, Editura Cartea Aromână, 1989.

33. *Povești de aur: Ali Baba și Moș Nae*. Îngrijită de Tiberiu Utan. Colecția Biblioteca pentru toți copiii, București, Editura Ion Creangă, 1979.
34. *Povești de aur: Ali Baba și Moș Nae*, București, Editura Ion Creangă, 1987.
35. *Genoveva de Brabant*. Adaptare de N. Batzaria, Sibiu, Editura Imago, 1993.
36. *Povești de aur*, București, Editura Ion Creangă, 1994.
37. *Haplea*, București, Editura Alutus-D, 1995.
38. *Spovedanii de cadâne*, București, Editura Scrisul Românesc, 1996.
39. *Darul Zânei*, București, Editura Garamond-Junior, 1996.
40. *Haplea*, București, Editura Garamond-Junior, 1996.
41. *Mimina. Scrisorile unei pisici. Din lumea pisicească*, Iași, Editura Junimea, 1997.
42. *Din lumea islamului*, București, Editura Profile Publishing, 2003.
43. *Importanța aromânilor pentru România*, București, Editura Etnologică, 2006.
44. *Povești de aur*, București, Sedcom Libris, 2013.
45. *Bunicul povestește...Povești alese și prelucrate de Moș Ene*. Ediție interbelică. Colecția Vraja, București, Editura Bucur Ciobanul S.A., (fără an).
46. *În închisorile turcești*, Brăila, Editura Ancora, Tipografia „Cultura”, (fără an).
47. *Raportul Comisiunii parlamentare asupra anchetei făcute în Basarabia*, București, Imprimeria Statului, 1921.
48. *Pozne și boroboațe*. Coperta și desenele de pictorul Pascal, București, Editura ziarului „Universul”, (fără an).
49. *Haplea* de Moș Nae. Desene de Mihai Iordache, București, Editura „Adeverul”, 1926.
50. *Pășanii și năzdrăvenii* de Moș Nae. Desene de Mihai Iordache, București, Editura „Adeverul”, 1926.
51. *Comoara cu povești* de Moș Nae. Cu ilustrații de Dragoș, București, Editura „Adeverul”, 1927.
52. *În tinerețe sau la bătrânețe* de Moș Nae, București, Editura „Adeverul”, 1927.
53. *Plici și Plum. Povestea hazlie a doi căței* de Moș Nae. Desene după W. Busch, București, Atelierele „Adeverul”, 1928.
54. *Haplea la București* de Moș Nae. Ediția a doua, București, Editura „Adeverul”, 1929.
55. *Mițu Mițișor și Sosoiu Sosolici. Minunatele întâmplări a doi pisoii* de Moș Nae, București, Tipografia „Lupta”, 1929.

56. Moș Nae (Nicolae Batzaria), „*Haplea*”. *Alte pățanii și năzdrăvenii*, București, Editura Națională S. Ciornei, 1930.
57. *Haplea la școală* de Moș Nae, București, Editura „Adeverul”, 1931.
58. *Haplea în străinătate* de Moș Nae. Desene de Geo, București, Editura „Adeverul”, 1931.
59. *Lir și Tibișir. Roman de aventuri pentru tineret* de Moș Nae, București, Editura „Adeverul”, 1933.
60. *Noile pățanii ale lui Haplea* de Moș Nae. Desene de Geo și Gusti, București, Editura „Adeverul”, 1934.
61. *Rilă Iepurilă* de Moș Nae, București, Editura „Adeverul”, 1935.
62. *Martinică și Puky. O povestire cu multe peripeții* de Moș Nae, București, Editura „Adevărul”, 1935.
63. *Răpirea celor două fetițe. Roman pentru copii și tineret* de Moș Nae, București, Editura „Adeverul”, 1935.
64. *Copilul nimănui* de Moș Nae. Cu desene de G. Iliescu, București, Editura ziarului „Universul”, 1941.
65. *Lacrimile mamei* de Moș Nae. Cu desene de Vasile Dobrescu, București, Editura ziarului „Universul”, 1942.
66. *Poveștile papagalului. Povestire pentru copii și tineret* de Moș Nae, București, Editura ziarului „Universul”, 1943.
67. *Porumbița și Timofte* de Moș Nae, ediția a II-a, București, Editura ziarului „Universul”, Soc. Anon., 1943.
68. *Fetița schimbată* de Moș Nae. Roman, București, Editura ziarului „Universul”, 1944.
69. *Genoveva de Brabant* de Moș Nae. Adaptare de Nicolae Batzaria, București, Editura ziarului „Universul”, 1945.
70. *Haplea. Pățanii și năzdrăvăni* de Moș Nae. Cu desene de Marin Iorda, București, Editura Ion Creangă, 1970.
71. *Haplea. Alte pățanii și năzdrăvăni* de Moș Nae. Cu desene de Marin Iorda, București, Editura Garamond-Junior, f.a.
72. *Aventurile lui Neață. Carte de colorat* de Moș Nae, București, Editura Retromond, 1993.
73. *Povești din tolba lui Moș Nae*, Iași, Editura Agora, 1993.

74. *Haplea. Alte pățanii și năzdrăvănii* de Moș Nae. Cu desene de Marin Iorda, București, Editura Alutus-D și Editura Gemina, 1995.
75. *Haplea la București* de Moș Nae. Cu desene de Iordache Marin și Geo, București, Editura Allfa, 2002.
76. *Lir și Tibișir. Roman de aventuri pentru tineret* de Moș Nae. Coperta și desenele de pictorul Pascal, ediția a doua, București, Editura ziarului „Universul”, f.a.
77. ANDERSEN, H.C., *Evreica și alte povestiri*. Traducere de Nicolae Batzaria, București, Atelierele „Adevărul”, 1926.
78. DEFOE, Daniel, *Robinson Crusoe*. Adaptare de Moș Nae (Nicolae Batzaria) a operei cu același nume, București, Editura Bucur Ciobanul, 1942.
79. LOFTING, Hugh, *Doctorul Mititelu. Medicul Animalelor*. Traducere după originalul englez de Moș Nae (Nicolae Batzaria), București, Editura ziarului „Adeverul”, f.a.
80. MANOFF, A. I., *Originea Găgăuzilor*. Traducere după originalul bulgăresc de Nicolae Batzaria, București, Tipografia ziarului „Universul”, 1940.
81. RUSKIN, John, *Regele râului de aur*. Traducere după originalul englezesc de Nicolae Batzaria, București, 1925.
82. SCHMID, Christof von., *Inelul pierdut. Roman pentru copii și tineret*. Adaptare de Nicolae Batzaria, ediția a II-a. București, Editura „Adeverul”, 1929.
83. SCHMID, Christof von., *Jertfa Lilianei. Roman pentru tineret*. Adaptare de Nicolae Batzaria, București, Editura „Adeverul”, 1931.
84. SCHMID, Christof von., *Inelul pierdut. Roman pentru copii și tineret*. Adaptare de Moș Nae, ediția a III-a. București, Editura „Universul”, 1943.
85. SCHMID, Christof von., *În căutarea norocului. Roman*. Adaptare de Moș Nae, București, Editura „Universul”, 1943.
86. TAGORE, Rabindranath. *Lumina ochilor*. Traducere în română de Nicolae Batzaria. Colecția Ancora, București, Editura Alcay & Calafeteanu, 1922.
87. TAGORE, Rabindranath. *Pietrele flămânde*. Traducere în română de Nicolae Batzaria, București, Editura „Adeverul”, 1926.
88. ZIA, Halid, *Sclava neagră*. Traducere de Nicolae Batzaria, București, Editura „Adeverul”, 1927.
89. Biblioteca Academiei, *Corespondența N. Iorga*, vol. 34.

• **ÎN PERIODICE:**

1. *Mrenilă pleacă în călătorie* de Ali Baba, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 24, iulie 1924.
2. *Asaltul dușmanului*, în „Românul de la Pind”, anul I, nr. 12, mai, 1903.
3. *Credințe și superstițiuni din februarie*, în „Lumina”, anul II, nr.2, februarie 1904.
4. *Datine și credințe din martie*, în „Lumina”, anul II, nr. 3, martie 1904.
5. *Datine și obiceiuri de la noi: Pirpiruna (Paparudele)*, în „Lumina”, anul II, nr. 6, iunie 1904.
6. *Din viața noastră. Taghianilu*, în „Lumina”, anul II, nr. 7-8, iulie-august 1904.
7. *Paștele în Macedonia*, în „Lumina”, anul II, nr. 4, aprilie 1904.
8. *Turcoaicele (Amintiri)*, în „Cele trei Crișuri”, anul I, nr. 5, iunie 1920.
9. *Valora. Amintiri din viața Albanezilor*, în „Sburătorul Literar”, anul I. nr. 10, noiembrie 1921.
10. *Turcia Junilor Turci*, în „Sburătorul literar”, anul I. nr. 5, octombrie 1921.
11. *Frumoasa Doamnă Abedin. Din viața turcească*, în „Cele trei Crișuri”, anul II, nr. 1-2, ianuarie 1921.
12. *Cea mai bună limbă literară?*, în „Cele trei Crișuri”, anul II, nr. 21, 15 decembrie 1921.
13. *Vecina de la San-Stefano*, în „Gândirea”, anul II, nr. 5, Cluj, 15 iunie 1922.
14. *Din jurnalul lui Urechilă*, în „Dimineața copiilor”, anul I. nr. 20, iunie 1924.
15. *Dorel lui Azorel*, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 4, martie 1924.
16. *Suflete de viteji. Povestire din timpul războiului*, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 3, martie 1924.
17. *Suflete de viteji. Povestire din timpul războiului*, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 9, aprilie 1924.
18. *Suflete de viteji. Povestire din timpul războiului*, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 18, iunie 1924.
19. *Suflete de viteji. Povestire din timpul războiului*, în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 20, iunie 1924.
20. *Minorități etnice din Peninsula Balcanică*, în „Societatea de mâine”, anul IV, nr. 25-26, 1927.
21. *Ancheta ziarului „Universul”. Să se înscrie femeile în partidele politice?*, publicată și în „Ziarul nostru”, Anul IV, nr. 2, Constanța, februarie 1930.

22. *Sub steagul naționalismului*, în „Universul”, din 2 iulie, 1936.
23. *Între noi și Italia*, în „Universul”, din 10 iulie 1936.
24. *Adevăruri care trebuiesc să fie cunoscute*, în „Dimândarea”, anul II, nr.10-11, martie-aprilie 1938.
25. *Fiindcă am citit niște versuri*, în „Dimândarea”, anul II, nr. 17-19, București, Tipografia ziarului „Universul”, din octombrie-decembrie 1938, p. 13.
26. *Din poznele lui Uitucilă la berărie*, în „Universul copiilor”, anul XIV, nr. 36, 1938.
27. *Ce-i cu Uitucilă?*, în „Universul copiilor”, anul XV, nr. 22, mai 1939.
28. *Cu prilejul sărbătorilor de Paști*, în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 4, ianuarie 1940.
29. *Ardeleni și Macedoneni*, în „Familia. Revistă lunară de cultură”, anul 76, seria IV, nr.1, ianuarie 1941.
30. *Profesorul N. Iorga. Impresii și amintiri*, în „Familia”, anul 77, seria IV, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1942.
31. *Cu nepotul unui sfânt*, în „Familia”, anul 77, seria IV, nr. 9, București, Tipografia „Universul”, din septembrie 1942.
32. *Călătorii pe la Aromâni (I). Bitolia-Resna-Ohrid*, în „Grai Bun”, anul I, nr. 8-9, noiembrie-decembrie 1906.
33. *Călătorii pe la Aromâni (II). Bitolia-Resna-Ohrid*, în „Grai Bun”, anul I, nr. 10, ianuarie 1907.
34. *Haplea și Șmecherilă de Bratu Vintilă (Nicolae Batzaria)*, în „Universul copiilor”, anul XV, nr. 14, martie 1939.
35. „Dimineața”, anul XXII, nr. 7179, 21 noiembrie 1926.
36. „Dimineața”, anul XXII, nr. 7180, 22 noiembrie 1926.
37. *Povești pentru Păpușica. Sfârșitul lui Rin și Trin de Maica Lina (Nicolae Batzaria)* în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 8, februarie 1940.
38. *Nenorocirile Florichii. Roman pentru copii și tineret de Mătușica (Nicolae Batzaria)*, în „Dimineața copiilor. Revistă ilustrată pentru tineret”, anul XV, nr. 793, ianuarie 1939.
39. *Stan și Bran de Moș Nae (Nicolae Batzaria)*, în „Universul copiilor”, anul XV, nr. 8, februarie 1939.

40. *Sărmanul Adrian. Roman pentru copii și tineret. Capitolul I* – „Cine este sărmanul Adrian” de Dinu Pivniceru (Nicolae Batzaria). Cu desene de Pascal, în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 18, aprilie 1940.
41. *Sărmanul Adrian. Roman pentru copii și tineret. Capitolul II* – „Adrian la părinții săi adoptivi” de Dinu Pivniceru (Nicolae Batzaria). Cu desene de Pascal, în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 19, mai 1940.
42. *Frico și Pico* de Stan Protopopescu (Nicolae Batzaria), în „Dimineața copiilor”, anul I, nr. 12, mai 1924.
43. *Noui povești pentru Puiu. Troacă și Călin* de Maria Sorel (Nicolae Batzaria), în „Universul copiilor”, anul XV, nr. 14, martie 1939.
44. *Alte blestemății de ale lui Știrbilă* de Ion Vântea (Nicolae Batzaria), în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 8, februarie 1940.
45. *Când Știrbilă face box* de Ion Vântea (Nicolae Batzaria), în „Universul copiilor”, anul XVI, nr. 14, martie 1940.
46. „Viața literară”, anul I, nr. 30, 3 decembrie 1926.

B. Referințe critice

- **ÎN VOLUME:**

1. BENJAMIN, Walter, *Die Aufgabe des Übersetzers (Sarcina traducătorului)* ca prefață la traducerea sa din poetul francez Charles Pierre Baudelaire, *Tableaux parisiens*, Heidelberg, Editura Verlag Von Richard Weissbach, 1923.
2. BENJAMIN, Walter, *Iluminări*. Traducere de Catrinel Pleșu, cu o notă biografică de Friedrich Podszus, București, Editura Univers, 2000.
3. BENJAMIN, Walter, *Illuminations*, New York, Schocken Books, 2007.
4. BOIA, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, București, Editura Humanitas, 2011.
5. CĂLINESCU, George, *Cronicile optimismului*, București, Editura pentru Literatură, 1964.
6. CIOCULESCU, Șerban, *Viața lui I. L. Caragiale*, București, Editura Humanitas, 2012.

7. CROHMĂLNICEANU, S. Ovid, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, Editura Cartea Românească, 1984.
8. KARPAT, H. Kemal, *Studies on Ottoman Social and Political History. Selected articles and essays*, Leiden • Boston • Köln, Brill, 2002.
9. KARPAT, H. Kemal, *Studii asupra istoriei politice și sociale a Imperiului Otoman: selecție de articole și eseuri*, Leiden, Editura Brill, 2002.
10. STEINER, George, *După Babel. Aspecte ale limbii și traducerii*. Traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei, București, Editura Univers, 1983.
11. URȘU, G.G., *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, Editura Minerva, 1972.

C. Alte texte literare consultate:

- **ÎN VOLUME:**

1. ANDERSON, Benedict, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, New York, Verso Publishing House, 2006.
2. BELLAÏCHE-ZACHARIE, Alain, *Kierkegaard and Pessoa: The Use of Pseudonyms and Heteronyms*, "Revue des sciences philosophiques et théologiques", 2009/3 (TOME 93).
3. BODIȘTEAN, Florica, *Eroica și Erotica. Eseu despre imaginile feminității în eposul eroic*, București, Editura Pro Universitaria, 2013.
4. BODIȘTEAN, Florica, *Literatura pentru copii și tineret dincolo de "story"*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2007.
5. BRATU, I. G., *Omagiu profesorului Petre Dulfu cu prilejul sărbătoririi sale dela 29 maiu 1927 de către foștii săi elevi și colegi*, București, Editura Cartea Românească, 1927.
6. BUCUR, Maria, *Women, Gender, and Fascism in Europe, 1919-45*, Manchester, Manchester University Press, 2003.
7. BUZAȘI, Ion, *Literatura pentru copii (note de curs)*, București, Editura Fundației „România de mâine”, 1999.
8. CANTEMIR, Dimitrie, *Descierea Moldovei*, București, Editura Socec, 1909.

9. CARAGIALE, I. Luca, *Kir Ianulea. Povestire glumeață din viața unui grec pripășit în Țara Românească*, Orăștie, Tipografia „Libertatea”, 1919.
10. CARAGIALE, I. Luca, *O făclie de Paște. Nuvele și povestiri*, București, Editura Minerva, 1971.
11. CARAGIU-MARIOȚEANU, Matilda; SARAMANDU, Nicolae, *Manual de aromână/Carti trâ învițari armânești*, București, Editura Academiei Române, 2005.
12. CAZACU, Tatiana Salma, *Motivul diavolului însurat*, în „Limbă și literatură”, vol. IV, București, 1960.
13. CÂNDROVEANU, Hristu, *Literatura română pentru copii*, București, Editura Albatros, 1988.
14. CÂNDROVEANU, Hristu; IORGOVEANU, Kira, *Un veac de poezie aromână*, București, Editura Cartea Românească, 1985.
15. CUBLEȘAN, Constantin, *Antologia basmului cult românesc*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.
16. DAN, Sergiu Pavel, *Proza fantastică românească*, București, Editura Minerva, 1975.
17. DRAGU-DIMITRIU, Victoria, *Poveștile unui domn din București. Dinu Roco*. Din colecția Planeta, București, Editura Vremea, 2007.
18. DULFU, Petre, *Isprăvile lui Păcală*, Galați, Editura Porto-Franco, 1993.
19. FANACHE, Vasile, *Caragiale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.
20. FRANCE, Anatole, *Povestiri*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1963.
21. FRUNZĂ, Victor, *Istoria stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990.
22. HERSENI, Traian, *Sociologia literaturii*, București, Editura Univers, 1973.
23. IONESCU, Gelu, *Orizontul traducerii*, București, Editura Univers, 1981.
24. IORDA, Marin, în prefața volumului *Haplea la stăpân*, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, București, 1938, citat preluat din *Istoria benzii desenate românești (1891-2010)*.
25. JANJIC, I., *Nicolae Constantin Batzaria*, Panciova, Editura Libertatea, 2015.
26. KEKAUMENOS, *Sfaturi și povestiri*, în „Fontes Historiae Daco-Romanae”, vol. III, București, 1975.

27. KEKAUMENOS, *Sfaturi si povestiri, apud Alexandru Elian, Nicolae-Șerban Tanașoca, Izvoarele istoriei României. Scriitori bizantini (Sec. XI-XIV)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
28. KERNBACH, VICTOR, *Universul mitic al românilor*. Colecția „Mituri și religii”, București, Editura Științifică, 1994.
29. KINNAMOS, Ioan, *Epitoma*, în „Fontes Historiae Daco-Romanae”, vol. III, Bucuresti, 1975, VI, 3.
30. KINNAMOS, Ioan, *Epitoma, apud Alexandru Elian, Nicolae-Șerban Tanașoca, Izvoarele istoriei României. Scriitori bizantini (Sec. XI-XIV)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
31. KIERKEGAARD, Søren, *Writings, XXII, Volume 22: The Point of View*. Edited, Translated and Introduction with Notes by Howard V. Hong and Edna H. Hong, New Jersey: Princeton University Press, 1998.
32. LE BON, Gustave, *Psihologia mulțimilor*. Traducător Mariana Tabacu, Editura Antet XX Press, București, 2012.
33. LEFEBVRE, Henri, *The Production of Space*. Tradusă de Donald Nicholson-Smith, Editura Blackwell, Oxford-Cambridge, UK, 1991.
34. *Literatura română. Ghid bibliografic. Partea a III-a. Scriitori români traducători*, București, Biblioteca Centrală Universitară din București, 2003.
35. MAGIRU, Maria, *Dobrogea studiu etnografic. Români balcanici. (Aromânii)*, vol. II, Constanța, Editat de Muzeul de Artă Populară, 2001.
36. MANOFF, A. I., *Originea găgăuzilor. Traducere după originalul bulgăresc de N. Batzaria*, București, Tipografia ziarului „Universul”, 1940.
37. MANER, Hans-Christian, *Parlamentarismus in Rumänien (1930-1940): Demokratie im autoritären Umfeld*, Munich, R. Oldenbourg Verlag, 1997.
38. MORAR, Olga, *Literatura pentru copii – o literatură specială?*, în „BiblioRev”, Editura Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, nr, 16, ISSN 15884-1995.
39. NEACȘU, Daniela, *Tagore-România-Amintiri*, ediție bilingvă, București, Editura Sophia, 1999.
40. NEUMANN, Victor, *Homo Europaeus. Geneza ideilor moderne în Europa Centrală și de sud-est*, București, Editura All, 1997.
41. NEGRICI, Eugen, *Iluziile literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008.

42. NICOLAU, Irina, *Aromânii. Credințe și obiceiuri*, București, Editura Societatea Culturală Aromână, 2001.
43. NIȚĂ, Dodo, *Istoria Benzii Desenate Românești 1981-2010*, București, Editura Vellant, 2010.
44. NIȚESCU, Marin, *Sub zodia proletculturismului. O carte cu domiciliu forțat (1979-1995). Dialectica puterii. Eseu politologic*. Ediție îngrijită de M. Ciurdariu, București, Editura Humanitas, 1995.
45. PAPAHAĞI, Tache, *Antologie aromânească*. Colecția din Publicațiile Casei Școalelor, București, Tipografia „România Nouă”, 1922.
46. PĂTRAȘCU, V. Horia, *Idealul valah*, București, Editura Ideea Europeană, 2017.
47. POE, Edgar Allan, *Prăbușirea Casei Usher*, vol. I, București, Editura pentru literatură, 1965.
48. RAȚIU, Iuliu, *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2003.
49. RĂCHITĂ, Constantin, *Hieronymus. Teoria și practica traducerii textului sacru*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
50. SĂNDULESCU, Alexandru, *Întoarcere în timp. Memorialiști români*, București, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2008.
51. SĂNDULESCU, Valentin, *La puesta en escena del martirio: La vida política de dos cadáveres. El entierro de los líderes rumanos legionarios Ion Moța y Vasile Marin en febrero de 1937, în Políticas de la muerte. Usos y abusos del ritual fúnebre en la Europa del siglo XX*, Madrid, Eds. Jesús Casquete și Rafael Cruz, Catarata, 2009.
52. SCHOPENHAUER, Arthur, *Viața, Amorul, Moartea*, București, Editura Antet, 2003.
53. *Sfânta Evanghelie după Ioan, 10:37-38*.
54. SIMIONESCU, Dan, *M. Kogălniceanu. Despre literatură. Prefață*, București, ESPLA, 1956.
55. STANCIU, Ilie, *Literatura pentru copii*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
56. TAGORE, Rabindranath, *Gitanjali. Jertfa lirică*. Versiune românească și prezentare de George Popa, Iași, Editura Polirom, 2000.
57. TAGORE, Rabindranath, *Sādhana. Desăvârșirea vieții*. Traducere de Dana Sugu, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009.

58. TODOROVA, Maria, *Balcanii și Balcanismul*, București, Editura Humanitas, 2000.
59. TRIFON, Nicolas, *Aromânii – pretutindeni, nicăieri*, Chișinău, Editura Cartier, 2012.
60. ȚUȚUI, Marian, *O scurtă istorie a filmului românesc / A Short History of Romanian Cinema*, București, Editura Noi Media Print, 2011.
61. VASILESCU, Mircea, POPESCU, Marian, NISTOR, Irina-Margareta, MEDELEANU, Melania, *Stereotipuri feminine în cultura română*. Lucrare editată cu ajutorul Fundației pentru o Societate Deschisă, București, 2005.
62. TRIFON, Nicolas, *Aromânii – pretutindeni, nicăieri*, Chișinău, Editura Cartier, 2012.
63. VERGHI, M. Margareta, SĂNDULESCU, Ecaterina, *Evoluția scrisului feminin în România*, București, Editura Bucovina, 1935.
64. VIANU, Tudor, *Literatură universală și literatură națională*, în *Opere*, vol. 10, București, Editura Minerva, 1982.
65. VORONCA, Elena Niculiță, *Datinele și credințele poporului român – adunate și așezate în ordine mitologică*, vol. II, Iași, Editura Polirom, 1998.
66. ZARIFOPOL, Paul, *Introducere la Opere - I. L. Caragiale*, vol. II, București, Editura Cultura Națională, 1931.
67. ZBUCHEA, Gheorghe, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică. Secolul XVIII-XX*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999.

• **ÎN PERIODICE:**

1. ANTONIAN, Eduard, *Turcia, Junii Turci și armenii în memoriile lui Nicolae Batzaria*, în „Ararat”, anul XIV, nr. 8 (269), 2003.
2. ARDAR, Delav, *Raiul Aromânilor*, în „Cultura poporului”, Anul IV, nr. 82, Cluj, 1924.
3. ARGINTEANU, D. Ion, *Raportul despre mersul liceului în curs de 25 de ani*, în „Lumina”, anul III, nr. 10, octombrie 1905.
4. BATZARIA, Nicolae *apud* Marinela Oanea Nedelea, *The administrative unification law of 24 June 1925* (Legea privind unificarea administrativă din 24

- iunie 1925), în *Analele Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. Facultatea de Economie și Administrație Publică*, Vol. 11, No. 1 (13), 2011.
5. CIOCULESCU, Barbu, *Soarele Cotrocenilor*, în „*Litere*”, anul XII, nr. 2 (131), 2011.
 6. CIUBOTARU, Ș. Dinu, *Vizita poetului indian Rabindranath Tagore în România (noiembrie 1926)*, în „*Istorie și civilizație*”, anul III, nr. 16, ianuarie 2011.
 7. CREVEDIA, Nicolae, *Despre nume și pseudonime*, în „*Universul literar*”, XLVIII, nr. 8, februarie 1939.
 8. CUCU, D.I., *N.Batzaria. În închisorile turcești*. La rubrica „*Cărți și reviste*”, în „*Gândirea*”, anul I, nr. 11, 1 octombrie 1921.
 9. DIMA, Nicolae; Claudiu Mătase, *Interviu: Viața neobișnuită a unui om de știință român refugiat în Statele Unite*, în „*Destine literare*”, anul VI, nr. 8-9 (16-17), revistă editată de ACSR, ianuarie-februarie 2011.
 10. DRAGOMIRESCU, *Ofensiva culturală*, în „*Cele trei Crișuri*”, anul II, nr. 21, Oradea-Mare, din 15 decembrie 1921.
 11. FLOREA POPESCU, Marieta, *Povești de Aur de Moș Nae*, în „*Familia*”, nr. 10, Editura Universul, octombrie 1942.
 12. FRIEDMAN, Hugo, *Amintiri din viața de student la București (1900-1904)*, în „*Revista Română de Sociologie*”, serie nouă, anul X, nr. 3-4, 1999.
 13. GÂRLEANU, Sava, *Despre frații înstreinați*, în „*Vatra. Foaie Românească de Opinie și Informație*”, XXVII, 3, nr. 143, Freiburg, Germania, iulie-septembrie 1977.
 14. GICĂ, Gică, *Ziare și reviste aromâne la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX*, în „*Daima*”, anul II, nr. 4-5, 2006.
 15. IONESCU, Gelu, *Orizontul traducerii, apud Iulian Boldea, Gelu Ionescu – portret la 75 de ani*, în „*Apostrof*”, XXIII, nr. 6 (265), 2012.
 16. IORGULESCU, Mihail, *Cronică la volumul În închisorile turcești de N. Batzaria*, în „*Realitatea ilustrată*”, anul. 6, nr. 309, din 29 decembrie 1932.
 17. IORGULESCU, Mircea; Dimișianu, Gabriel, *Prim-plan Gabriel Dimișianu*. «*Noi n-am crezut că se va termina*», în „*Vatra*”, nr. 3-4, Târgu Mureș, 2005.
 18. LAZĂR, D. Traian, *Din istoricul societății de cultură macedo-române*, în „*Revista română*”, nr. 3 (65), Iași, 2011.
 19. MANOLESCU, Nicolae, *Literatura pentru copii*, în „*România Literară*”, an XXX, nr. 25 (25 iunie-1 iulie), București, 1997.

20. NASTASIU, Irina, *Cum se făcea educație în perioada interbelică?*, în „Ceahlăul”, la rubrica Social-Educație, Piatra Neamț, 5 octombrie 2016.
21. NEDELCEA, Tudor, *Nicolae Batzaria, exponent al aromânismului (I)*, în „Acub Pro. Revista românilor din Balcani”, nr. 2, Calafat, decembrie 2007.
22. NEDELCEA, Tudor, *Nicolae Batzaria, exponent al aromânismului (II)*, în „Acub Pro. Revista românilor din Balcani”, nr. 3, Calafat, ianuarie 2008.
23. NEDELCEA, Tudor, *Nicolae Batzaria, exponent al aromânismului (III)*, în „Acub Pro. Revista românilor din Balcani”, nr. 4, Calafat, februarie 2008.
24. NEDELCEA, Tudor, *Nicolae Batzaria, exponent al aromânismului (IV)*, în „Acub Pro. Revista românilor din Balcani”, nr. 5, Calafat, martie 2008.
25. PÂRVULESCU, Ioana, *Arta pseudonimului*, în „România literară”, București, nr. 21, mai 2008.
26. POPESCU, Marieta, *Moș Nae (Nicolae Batzaria): Sărmanul Adrian. Roman pentru copii și tineret*, în „Familia”, anul 76, Seria IV, nr. 2-3, februarie-martie 1941.
27. POPESCU, Marieta, *Regina din Insula Piticilor de Moș Nae (Nicolae Batzaria)*, în revista „Familia”, anul 76, Seria IV, nr. 1, ianuarie 1941.
28. POPIȘTEANU, Cristian, *Umanistul Rabindranath Tagore printre bucureșteni*, în „Magazin istoric”, an I, nr.1, aprilie 1967.
29. R., N., *Jos masca Domnule Batzaria!*, în „Înfrățirea românească”, anul V, nr. 19, Cluj, 1929, pp. 221-222.
30. SIMION, Eugen, *Belfegor în lumea balcanică (I)*, în „Caiete critice”, 1 (279), 2011.
31. SITAR-TĂUT, Daniela, *Pactul cu diavolul. Strategii de seducție feminină în proza fantastică a lui I. L. Caragiale*, în „Nord Literar”, nr. 8 (51), Baia Mare, august 2007.
32. VASILE, Lucian, „*Arici Pogonici*”, versiunea de campanie. *Propaganda pentru copii în România, 1941-1944: Tudorică și Andrei, eroi ai propagandei de război*, în „Magazin Istoric”, nr. 3, București, Editura „Coresi” S.A., 2011.
33. VLĂDESCU-RĂCOASA, Gheorghe, *Prima Conferință Interbalcanică*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială”, nr. 1-3, 1930.
34. *Spovedanii de cadâne de Nicolae Batzaria*. Recenzie nesemnată, în cadrul rubricii *Cărți și Reviste: Recenzii și Cronica mărunță*, în „Gândirea”, anul I, nr. 19, 1 februarie 1922.

35. *Cărți școlare*, în „Învățătorul”. Număr ocazional pentru congres, anul XI, Cluj, 1930.
36. *Calendarul Universul Copiilor 1941*, în „Familia”, 76, seria IV, nr. 1, București, ianuarie 1941.
37. *Nu ne cunoaștem*, în „Cele trei Crișuri”, anul II, nr. 21, din 15 decembrie 1921, (fără autor).

D. ALTE MATERIALE CONSULTATE: SITEOGRAFIE

1. BALAMACI, N., Recenzie la volumul de anecdote *Părăvulii* de Nicolae Batzaria, volum editat de Cartea Aromână din New York în 1989, http://www.farsarotul.org/nl6_9.htm (accesat la data de 13 martie 2016).
2. BAZEMAN, Charles; BONINI, Adair; FIGUEIREDO, Débora (Eds.), ”Genre in a changing world”, 2009, Fort Collins, Colorado: The WAC Clearinghouse and Parlor Press, 2009, <https://wac.colostate.edu/books/genre/>. Într-o altă variantă, capitolul destinat eseului ”Worlds of Genre—Metaphors of Genre” de Swales M John, 2009, este disponibil în format pdf. și la adresa <https://wac.colostate.edu/books/genre/chapter1.pdf> (accesat la data de 05 noiembrie 2017).
3. BLAGA, Lucian, *Studiul proverbului*, în „Cuvântul”, anul IV, 1925, art. digitalizat de Biblioteca Digitală a Bucureștilor, anul XI, nr.2, București, feb. 2008, p. 2., https://arhiva.bibmet.ro/Uploads/Biblioteca_Bucureștilor_2008_nr2.pdf (accesat la data de 05 martie 2016).
4. CRĂCIUN, Călin, *Balcanologia și specificul literaturii române*, http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari3/romana/Texte_lit.rom3_doctorat/30_Calin%20Craciun.pdf (accesat la data de 02 octombrie 2017).
5. DIAC, Cristina, *Comunism – Avem crime! Vrem criminali!*, în „Jurnalul Național”, 11 aprilie, 2006, <http://jurnalul.ro/scinteia/istoria-comunismului/comunism-avem-crime-vrem-criminali-23635.html>, (accesat la data de 17.09.2017).
6. DRĂGAN, Flavia, Recenzie la cartea *Din lumea Islamului. Turcia Junilor-Turcide* Nicolae Batzaria, iulie 2007, http://townportal.ro/carti/_comentator-flavia-dragan/nicolae-batzaria-din-lumea-islamului/ (accesat la data de 31 ianuarie 2017).

7. FAUR, Lia, *Ia ziarul, neamule!*, în „Literatura de azi”. Revistă on line sub egida Uniunii Scriitorilor din România, din 17 octombrie 2015, <http://www.literaturadeazi.ro/rubrici/la-revedere-colto-maltese/ia-ziarul-neamule-712> (accesat la data de 16 martie 2016).
8. FAUR, Lia, *Universul...înving de oamenii roșii*, în „Literatura de azi”. Revistă on line sub egida Uniunii Scriitorilor din România, din 14 noiembrie 2015, <http://www.literaturadeazi.ro/rubrici/la-revedere-colto-maltese/universul-invins-de-oamenii-rosii-2092> (accesat la data de 10 aprilie 2016).
9. FAUR, Lia, *Haplea sau natura balcanică a românilor*, în „Literatura de azi”. Revistă on line sub egida Uniunii Scriitorilor din România, din 24 octombrie 2015, <http://www.literaturadeazi.ro/rubrici/la-revedere-colto-maltese/haplea-sau-natura-balcanica-a-romanilor-1022> (accesat la data de 10 aprilie 2016).
10. FIVUSH, Robyn; HABERMAS, Tilmann, WATERS, E.A. Theodore, ZAMAN, Widaad, *The making of autobiographical memory: Intersections of culture, narratives and identity*, în „International Journal of Psychology”, Vol. 46, Iss. 5, 2011, <http://www.tandfonline.com/loi/pijp20> (articol accesat la data de 02 octombrie 2017).
11. FULGER, Mihai, *Marin Iorda. Pionierul animației românești* (1), <http://www.istoriafilmului.ro/articol/325/marin-iorda-pionierul-animatiei-romanesti-1> (articol accesat la data de 02 octombrie 2016).
12. GABOR, Demeter, *The Views of the Young Turks and the Conservatives about Foreign and Domestic Politics before the Balkan Wars: Historiographical Overview*. Europe and the World in the European Historiography. Clohres.net, 2005, <https://www.researchgate.net/publication/216297910> (articol accesat la data de 02 octombrie 2017).
13. GHIRAN, Alexandru, *Ce înseamnă să fii femeie în cultura islamică*, în „Culturatorul”, <http://culturatorul.ro/ce-inseamna-sa-fii-femeie-in-cultura-islamica/> (accesat la data de 12 iunie 2016).
14. HÎNCU, Dumitru, *Al. Tzigara-Samurçaș - Din amintirile primului vorbitor la Radio românesc*, în „România literară”. Revistă editată de USR, nr. 42, 2007, <http://www.romlit.ro/> (accesat la data de 12 iunie 2016).
15. IACOB, Valentin, *Întâlnire cu o mare graficiană*, în „Formula AS”, nr. 617, la rubrica Cultura, 2004, <http://www.formula-as.ro/2004/617/cultura-9/intalnire-cu-o-mare-graficiana-dana-schobel-roman> (accesat la data de 16 septembrie 2017).

16. KARPAT, H. Kemal, *The Memoirs of N. Batzaria: The Young Turks and Nationalism*, în „International Journal of Middle East Studies”, vol. 6, nr. 3, Cambridge University Press, 1975, pp. 276-299, <http://www.jstor.org/stable/162108> nj (accesat la data de 02 octombrie 2017).
17. KROME, Frederic, *Carole Fink, defending the rights of others: The Great Powers, the Jews, and international minority protection, 1878 – 1938*, “Jew History”, 2006, http://www.academia.edu/6909381/Carole_Fink_defending_the_rights_of_others_The_great_powers_the_Jews_and_international_minority_protection_1878_1938 (accesat la data de 03 octombrie 2017).
18. LUNGULESCU, George, *Rabindranath Tagore, apud Amita Bose, Tagore în România*, București, conferință desfășurată la Sala Dalles, la data de 16 mai 1991, <http://amitabhose.net/Articol.asp?ID=44> (accesat la data de 06 decembrie 2015).
19. MORAR, Olga, *Traduceri ale literaturii pentru copii*, în „Luceafărul românesc”. Revistă on line de literatură și cultură românească, nr. 43, ISSN 1844-0002, <https://arhivaluceafarulromanesc.wordpress.com/▼-jurnalism/olga-morar-„traduceri-ale-literaturii-pentru-copii“/> (accesat la data de 21 decembrie 2014).
20. NIȚĂ, Dodo, *Dimineața Copiilor – povestea inedită a unei reviste primordiale*, în ediția electronică a ziarului „Adevărul”, din 16 iulie 2013, http://adevarul.ro/news/adevarul-125-ani/dimineata-copiilor-povestea-inedita-reviste-primordiale-1_51e539dcc7b855ff5643f250/index.html (accesat la data de 16 martie 2016).
21. NIȚĂ, Dodo, *Istoria benzii desenate românești, din 1891 până în prezent*, în „Adevărul”, secțiunea Cultura/Arte, <http://adevarul.ro/cultura/arte/istoria-benziidesenateromanesti1891prezent> (accesat la data de 16 martie 2016).
22. RUSU, Oana, *Sânzienele, sărbătoarea de la cumpăna anului*, în varianta digitalizată a cotidianului „Ziarul Lumina”, București, Editura Patriarhiei Române, din 23 iunie 2008, <http://ziarullumina.ro/sanzienele-sarbatoarea-de-la-cumpana-anului-56656.html> (accesat la data de 05 august 2016).
23. *Stories from Hans Christian Andersen with Illustrations by Edmund Dulac*. An Electronic Classics Series Publication, Editor Jim Manis, PSU-Hazleton, Hazleton, PA, p.84, <https://spensabayalibrary.files.wordpress.com/2016/04/the-stories-from-h-c-andersen.pdf> (accesat la data de 02 februarie 2015).
24. http://www.uniuneascritorilorarad.ro/usr/07_Florica_Bodistean.htm (accesat la data de 10 octombrie 2017).

DICȚIONARE/ENCICLOPEDII:

1. GHINOIU, Ion, *Dicționar. Mitologie română*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013 (s.v.**Paparuda**).
2. KERNBACH, Victor, *Dicționar de Mitologie Generală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989 (s.v.**Baba Dochia**).
3. STRAJE, Mihail, *Dicționar de pseudonime*, București, Editura Minerva, 1973 (s.v. **N. Macedoneanu**).
4. ȚÎRCOMNICU, Emil, *Obiceiuri și credințe macedoromâne. Dicționar*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2009 (s.v.**taghianu ianismata**).
5. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 1998 (s.v.**haplea**).

LUCRĂRI SUSȚINERE TEZĂ DE DOCTORAT:

1. BATTO, Iosefina, Rezumatul tezei de doctorat: *Symbolismul solstițiului de vară. Lecturi comparative*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011, http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2011/filologie/batto_ios efina_ro.pdf (accesat la data de 01 noiembrie 2016).
2. IONESCU, Denisa, Rezumatul tezei de doctorat: *Schimbări de nume. Numele ca mască*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011, la adresa http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2011/filologie/ionescu_denisa_ro.pdf (accesat la data de 20 februarie 2016).
3. POP (TREMPE), Ioana-Luminița, Rezumatul tezei de doctorat: *Dinastia Caragiale – Filonul creației*, Universitatea din Oradea, Oradea, 2013, <https://www.uoradea.ro/display1530> (accesat la data de 25 februarie 2016).